

Nermina Jašarević

**GAZI HUSREV-BEGOVA ŽENSKA MEDRESA U SARAJEVU
U periodu od 1933-1949. god. i od 1978. god. do danas**

Gazi Husrev-beg je Sarajevu, pored drugih hajrata, podario i medresu koja i danas školuje kadar za potrebe Islamske zajednice. To je tzv. muška medresa, ali koliko se zna u njoj se nisu nikada školovala ženska djeca.

Međutim, vremena su se mijenjala i u jednom istorijskom trenutku pitanje islama u našim krajevima nije više mogla biti samo stvar softa koje su se školovale u Kuršumli medresi. I ne samo to, nego se dotada poslovično pokorno i poslušno »muslimansko ženskinje« počelo pomalo odrođavati od vjere i njenih vrijednosti i pronalaziti neke druge interesantnosti u životu.

Zazvonili su alarmi kod dobronamjerne i napredne muslimanske inteligencije. Javila se potreba za osnivanjem zavoda u kome bi se školovale djevojke-muslimanke. Postojale su već, istina, tzv. djevojačke škole, u kojima su se školovale uglavnom muslimanke, koje su radile po programima građanske škole, ali je trebalo ponuditi i školovanje u nekom muslimanskom zavodu sa planom i programom prožetim islamom.

Cilj osnivanja takve ustanove, prije svega, bio je: »ustuk razvratnom životu koji se uvlači među naše ženskinje i da njene učenice i svršenice budu i drugima uzor islamske solidarnosti u svakom pogledu, jer će one u toj medresi vidjeti i naučiti ono čega nemaju prilike vidjeti i naučiti njihove drugarice koje pohađaju druge zavode.«¹⁾

Ideja je postojala duže vremena i napokon 1933. god. 18. 9. kancelarija Ulema-medlisa raspisuje konkurs kojim se vrši upis u prvi razred »Islamske ženske vjerske škole« — kako je škola dobila naziv. Potrebno je bilo donijeti svjedodžbu o završenoj osnovnoj školi i ljekarsko uvjerenje.

Da bi se učenice koje nisu završile i mektebi-ibtidaiju mogle lakše uključiti u praćenje nastave organizirani su dvije školske godine, 1932/33 i 1933/34, i jednogodišnji pripravni tečajevi za kandidatkinje

¹⁾ Hikmet, V/53, 9. 11. 1933. god. str. 150-152.

koje su željele upisati prvi razred. Tečajem je rukovodio Varešanović Mustafa.

Škola je prve dvije godine bila smještena u bistričkom mektebu u Ulici 6. novembra (Dženetića Osman-bega mekteb). Kasnije su adaptirane prostorije džamije Kadi Bali ef. u blizini Sinanove tekije.

Prvi razred, upisan 1933/34, bio je sastavljen uglavnom od učenica iz Sarajeva ali ih je bilo i iz drugih krajeva Bosne i Hercegovine, npr. Banja Luka, Bihać, Konjic, Livno, Prijedor, Sanski Most.

Pošto škola u početku nije imala internat, učenice su bile smještene kod bolje stojećih muslimanskih porodica u Sarajevu. Godine 1936. Vakufska direkcija šalje raspis sreskim vakufskomearifskim povjerenstvima da se poradi na prikupljanju dobrovoljnih priloga za izgradnju internata za potrebe »Islamske ženske vjerske škole«. Postojao je privremeni internat od 1935. koji nije ni po čemu odgovarao potrebama škole. Uslovi za boravak u njemu su bili vrlo, vrlo nepovoljni.

Ovaj zavod nosio je naziv »Islamska ženska vjerska škola« do 1938. kad je promijenjen u »Ženska medresa«. Kako je bilo planirano škola je trebala biti petogodišnja. Dvije generacije 1938. i 1939. su i maturirale nakon pet godina školovanja. Ulema-medžlis 1939. god. donosi odluku da se školovanje i u tad već »Ženskoj medresi« produži na osam godina (puna srednja stručna sprema). Tako je te godine III generacija upisanih učenica nastavila VI razred i 1943. god. su maturirale kao prve svršnice osmogodišnje Ženske medrese.

Od 1947-1949. nastava se odvijala u Gazi Husrev-begovom mektebu u Sagrdžijama i u mektebu Skender-paše II u Halilbašića ulici.

Iste 1949. god. škola je prestala da radi.

Gotovo 30 godina Islamska zajednica nije imala zavoda koji bi školovao djevojke-muslimanke i davao im islamsku naobrazbu. Isti razlozi koji su rukovodili muslimane 1933. da otvore odjeljenje ženske medrese rukovodili su i Islamsku zajednicu danas ... želja da njene učenice budu uzor islamske solidarnosti u svakom pogledu ... »Mogle bi se pridodati tome još i potrebe Islamske zajednice za obrazovanim ženskim kadrom. Proteklo je 35 godina od kada je maturirala posljednja generacija učenica pređašnje medrese do prošle godine kad je maturirala prva generacija današnje Ženske medrese. Praznina te dugogodišnje pauze i te kako se osjeća.

Svršnice prve medrese dale su svoj doprinos očuvanju islama u našim krajevima, buđenju i jačanju islamske svijesti. Mnoge su djelovale, a i danas djeluju, kao muallime i bule, i direktno rade sa ženskim dijelom džemata. Mnoge su počele da rade u mektebima (neke to i danas rade). Međutim, mogućnosti a i brojnost svršnica nisu bile dovoljne i za ono što su iziskivali današnje vrijeme i potrebe. Potom, djelovanje učenica, svršnica medrese (1933/49) uglavnom se osjećalo u Sarajevu i donekle u Visokom dok su drugi krajevi prilično zapostavljeni.

Ideja o obnavljanju ženske medrese bila je sve prisutnija. Trebalo je iznaći sredstva za podizanje zgrade i opremu iste. Pošto danas Islamska zajednica podmiruje svoje potrebe uglavnom iz fonda zekata

i drugih fondova (priloga, poklona...) odatle je i finansirano podizanje zgrade današnje ženske medrese.

Zgrada današnje »Gazi Husrev-begove ženske medrese« — kako škola nosi naziv — je novoizgrađena i savremeno opremljena. Nalazi se u ul. Dobrovoljačka 50. Školovanje u njoj traje četiri godine i ona je jedinstvena škola te vrste kod nas.

Počela je rad 1978. kada je upisana prva generacija učenica. U sklopu škole nalazi se i internat u koji su do prošle godine bile smještene sve učenice. Ove školske 1982/83. zbog pretrpanosti kapaciteta škole učenice koje su iz Sarajeva stanuju kod roditelja. U školi danas već boravi peta generacija učenica.

Brojnost učenica:

Tabelarni pregled brojnosti učenica u Ženskoj medresi 1933-1949.

Iz ovog tabelarnog pregleda vidi će da je brojnost učenica bila znatna. Svakako treba imati na umu da veliki broj upisanih u I razred nije dolazilo do mature što se vidi iz broja učenica u V, odnosno u VIII razredu.

Iz tabele se vidi da se tri godine nije upisivao prvi razred, 1940/41, 1941/42, 1942/43 zato što se škola produžila na osmogodišnju, a ni ratne 1941/42 škola nije radila. Za školsku 1942/43 podaci nisu pronađeni, upisnice su zagubljene. Najviše upisanih bilo je 1937/38 244 i te je godine škola radila punim kapacitetom. Prvi i jedini put upisana su dva razreda u prvi, 1935/36, ali iz te generacije od 89 upisanih do mature je došlo samo 23 učenice. Najvjerovatnije je produžetak školovanja na osam godina ali i ratne godine omelo ovu generaciju pa da do mature dođe tako mali broj. Po tabeli bilo je sedam razreda maturanata, dva prije reforme i pet poslije, ali se matura održavala šest puta. Godine 1945. nije bilo mature iako je bilo maturantica te neke su polagale maturu 1946. godine.

Gazi Husrev-begova ženska medresa od 1978. god.

Današnja Ženska medresa već dvije godine radi punim kapacitetom sa sve četiri generacije. Prošle godine imala je i prvu generaciju maturantica. Ove (1982/83) godine ima i najveći broj upisanih učenica u prvi razred. Treba naglasiti da svake godine broj interesanata raste i da škola ima prostornih mogućnosti po broju podnesnih molbi za upis svake godine mogla bi upisati po dva razreda.

Teško je, gotovo nemoguće, pronaći podatke o broju učenica smještenih u internat u prijašnjoj medresi, ali što se tiče sadašnje medrese do prošle godine sve su učenice bile smještene u internat. Ove godine od 129 koliko ih ima u školi 121 je u internatu a 8 učenica stanuje kod roditelja u Sarajevu.

Mjesta iz kojih su učenice:

Najveći broj učenica bio je, svakako, iz Sarajeva, ali ih je bilo i iz drugih mjesta Bosne i Hercegovine, pa i iz drugih republika. Iako su ženska djeca predstavljala veću brigu i bojazan roditeljima i teže se slala na školovanje, pogotovo u udaljena mjesta, bilo je djevojaka i iz vrlo udaljenih mjesta. Nabrojaćemo neka od njih: Bihać, Bijeljina, Bos. Dubica, Cazin, Đakovica, Fazlagića Kula, Herceg-Novi, Loznica, Novi Pazar, Osijek, Skoplje, Pećigrad. Bilo ih je još iz: Banje Luke, Bileće, Bos. Krupe, Bugojna, Dervente, Doboja, Donjeg Vakufa, Foče, Glamoča, Gornjeg Vakufa, Jajca, Livna, Ljubuškog, Maglaja, Mostara, Prozora, Prijedora, Stoca, Trebinja...

U današnju medresu učenice dolaze iz skoro svih krajeva Jugoslavije. Ima ih iz svih republika i autonomnih pokrajina. Uostalom, i prilikom prijema, Konkursna komisija vodi računa o zastupljenosti krajeva iz kojih učenice dolaze. Najbrojnije su učenice sa područja Sarajeva, Visokog i Zenice. Neka od mjesta iz kojih su učenice su: Ljubljana, Bos. Kostajnica, Beočin, Brčko, Prozor, Sjenica, Rožaje, N. Pazar, Skoplje, Debar, Prizren, Tutin, Orašje, Breza, Bratunac, Janja itd. Školske 1979/80 u prvom razredu školovala se i jedna učenica iz Poljske, Tamara Šabanović koja je slušala nastavu u prvom razredu i predmete polagala kao vanredna učenica. Bila je samo jednu školsku godinu.

Nastavni plan u medresi 1933/49:

U ženskoj medresi kao, uostalom, ni u muškoj za vrijeme njihova postojanja nisu se uvijek predavali isti predmeti. I prema Gazijinoj vakufnami u školi treba, pored utvrđenih, da se predaju i predmeti

koje iziskuje vrijeme i običaji. Kad je škola produžena na osam godina (1939) u njoj su se predavali isti predmeti kao i u muškoj medresi. Predmeti koji su se predavali: Kiraet, Akaid, Ahlak, Fikh, Arapski jezik, Turski jezik, Njemački jezik, Srpskohrvatski, Geografija, Istorija, Matematika, Fizika, Biologija, Hemija, Hadis, Tefsir, Istorija islama, Ručni rad, Lijepo pisanje, Crtanje, Domaćinstvo, Pedagogija sa Psihologijom, Metodika vjerske nastave, Ahvalun-nisa i Postupak oko umrlog, Vaz i Higijena.

Predmeti koji se predaju u medresa od 1978:

Nastavni plan i program u današnjoj ženskoj medresi identičan je sa programom Muške medrese. Predaju se isti predmeti osim predmeta Domaćinstvo kojeg nema u nastavnom planu Muške medrese, dok u nastavnom planu Ženske medrese nema predmeta Imamet i Hatabet.

Predaju se slijedeći predmeti: Kiraet, Akaid, Fikh, Ahlak, Istorija islama, Da'wet-ul-islamije, Kaligrafija, Srpskohrvatski, Arapski, Engleski, Istorija, Geografija, Biologija, Domaćinstvo, Odbrana i zaštita, Tefsir, Hadis, Sociologija, Psihologija, Logika, Filozofija, Vaz, Islamska filozofija, Metodika vjeronauke.

Predmeti koji se sada predaju, a nisu se predavali od početka:

Turski jezik - uveden 1981/82. god.

Predmeti koji su se predavali, a više se ne predaju:

Konverzacija arapskog jezika, Uvod u komparaciju religija, Usuli fikh i Organizacija islamske zajednice.

Predmeti Organizacija islamske zajednice sada se obrađuje u okviru predmeta Da'vetul islam, a Usuli fikh u predmetu Fikh. Od ove školske godine uveden je i jedan čas Hadisa i Tefsira u II razred.

Koliko je učenica maturiralo:

U odnosu na broj upisanih mali je broj učenica koje su maturirale. U prethodnoj ženskoj medresi maturiralo se: 1938, 1939, 1943, 1944, 1946. i 1947.

1938. god. I generacija maturantica, maturiralo =	23
1939. god. II generacija maturantica, maturiralo =	36
1943. god. III generacija maturantica, maturiralo =	12(osmogodišnja medresa)
1944. god. IV generacija maturantica, maturiralo =	19
1946. god. V generacija maturantica, maturiralo =	8
1947. god. VI generacija maturantica, maturiralo =	6

Svega: 104 maturantice

Od 16 generacija koliko se upisalo u medresu maturiralo je 7 generacija, a maturalni ispit održava se šest puta. Naime, generacija 1945. godine koja je bila osmi razred na maturu je izašla 1946. godine. U godinama 1940., 1941. i 1942. nije bilo mature jer je škola produžena na osam godina. U godinama 1948. i 1949. nema osmog razreda jer nisu 1940. i 1941. godine upisani prvi razredi.

Dvije učenice, Fočak Fatima i Mušić Rabija izlazile su na maturu dva puta. Naime, prva je upisana u prvu generaciju i maturirala je 1938. a druga u drugu generaciju i maturirala je 1939. god. Ali, kad je škola produžena na osam razreda, obje su se 1940. upisale u VI razred i ponovo maturirale 1943. godine, završivši osam razreda.

Na maturi su se polagali slijedeći predmeti: Kiraet, Arapski, Srpskohrvatski, Akaid, Fikh, Istorija islama. Kad je održana matura 1943. polagao se Hadis i Tefsir, jer je škola bila osmogodišnja.

Direktori i profesori:

Direktor predratne Ženske medrese za svo vrijeme njenog postojanja bio je Munib ef. Cerić koji je ujedno bio i predavač. Međutim, izmijenilo se dosta profesora i jedino je Munib ef. Cerić bio predavač koji je bio od prvog do posljednjeg dana postojanja škole.

U školskoj 1933/34. bili su sljedeći profesori:

Ajanović Mustafa (srpskohrvatski), Cerić Munib (arapski jezik i vjerski predmeti), Kreševljaković Hamdija (Geografija), Košarić Fata (domaćinstvo), Midžić Dževahira (ručni rad) i Muhić Jusuf (lijepo pisanje i crtanje).

Profesori (predavači) koji su predavali u Ženskoj medresi 1933—1949:

1. Arnautović Fadila — matematiku
2. Ajanović Mustafa — srpskohrvatski
3. Berberović Ešref — lijepo pisanje
4. Busuladžić Mustafa — vjerske predmete
5. Cerić Munib — arapski i vjerske predmete
6. Čaušević Ismail Haki — turski
7. Ćatić Šalim — srpskohrvatski i nac. istoriju
8. Dreca Šaćir — turski
9. Dobrača Kasim — vjerske predmete
10. Đurić Ljuba — srpskohrvatski
11. Fočak Muhamed — vjerske predmete, matematiku, srpskohrvat.
12. Fočak Fatima — tedžhizu tekfin, ahvalun-nisa'
13. Hadžibegić Hamid — vjerske predmete
14. Hadžibajrić Fejzullah — metodiku vjerske nastave, pedagogiju
15. Hadžalić Salih — arapski jezik i vjerske predmete
16. Hadžijahić hfz. Džemaludin — kiraet
17. Husić Muhamed — matematiku
18. Hodžić Šaban — vjerske predmete
19. Islamović Mustafa — vjerske predmete
20. Imamović Ibrahim — srpskohrvatski
21. Kulenović hfz. Mustafa — turski
22. Košarić Fata — ručni rad

23. Kajtaž Halid — matematiku
24. Kreševljaković Hamdija — geografiju i istoriju
25. Korkut Seid —
26. Mujezinović hfz. Mustafa — kiraet i vjerske predmete
27. Midžić Dževahira — domaćinstvo
28. Mulić Hamdija — pedagogija i metodika
29. Muftić dr. Asim — turski, ruski, njemački
30. Mujezinović Mehmed — arapski i vjerske predmete
31. Muftić Enver — biologiju i matematiku
32. Muhić Jusuf — lijepo pisanje i crtanje
33. Mušić hfz. Omer — arapski i vjerske predmete
34. Prolio hfz. Ibrahim — kiraet
35. Redžić hfz. Ibrahim — vjerske predmete
36. Rizvić Husejn — husni-hat
37. Skopljak Ferhija —
38. Šamić Bahrija —
39. Šerifović Ražija —
40. Tulić Muhamed-Hazim — srpskohrvatski, nac. istoriju
41. Trebinjac hfz. Ibrahim — arapski jezik, vjerske predmete
42. Tuzlić dr. Ahmed — srpskohrvatski, istoriju, geografiju
43. Traljić Edhem — kiraet
44. Traljić Mahmud — vjerske predmete, istoriju, geografiju
45. Varešanović Mustafa — vjerske predmete

Direktor današnje Ženske medrese je prof. Šoše Zehra koja se na dužnosti nalazi od 19. 3. 1979. godine. Prije Šoše Zehre direktor je bio prof. Mehmed Merzić koji je vršio tu dužnost od osnutka škole 19.11.1978. godine do februara 1979. godine kad se zbog bolesti povukao. Od februara iste godine do marta vršilac dužnosti direktora bio je prof. Džemal Salihspahić, tadašnji direktor muške medrese.

Nastavno osoblje za ovih pet godina sačinjavali su:

1. Afgan Kemal — odbrana i zaštita
2. Ahmetagić Sabaheta — psihologija s logikom, met. vjer. nast.
3. Alihodžić Fatima — srpskohrvatski
4. Bećirbegović Edah — organizacija Islamske zajednice
5. Begić Hamdija — kiraet
6. Bristić Senahid — akaid
7. Čerimović Lejla — engleski
8. Džananović Ibrahim — fikh, da'vetul-islam
9. Đozić Ahmed — geografija
10. Hafizović Mesud — islamska filozofija
11. Hafizović Habiba — fikh, akaid, ahlak,
12. Hasanović Bilal — tefsir
13. Isanović Nusret — filozofija, sociologija
14. Izetbegović Halida — domaćinstvo
15. Izetbegović Sabina — engleski
16. Jašarević Nermina — istorija islama, ahlak, uvod u komp. rel.
17. Karić Muhamed — biologija
18. Karalić Mahmud — hadis
19. Kovačević Ešref — kaligrafija

20. Krajinić Halima — domaćinstvo
21. Kasumović Azra — turski
22. Krečo Meliha — engleski
23. Latić Džemal — srpskohrvatski
24. Mašić Ahmed — sociologija
25. Mrahorović Muhamed — islamska filozofija, hadis, tefsir
26. Mujalo Salih — kiraet
27. Mujović Ismet — srpskohrvatski
28. Nikšić Mejra — domaćinstvo
29. Omerdić Muharem — vaz
30. Resić Idriz — filozofija
31. Salihsahić Džemal — da'vetul-islam, istorija
32. Silajdžić hfz. Kamil — kiraet
33. Skenderović Aćif — ahlak,
34. Skenderović Subhija — arapski jezik, istorija islama
35. Spahić Ismet — kiraet
36. Šoše Zehra — istorija, geografija
37. Vejzagić Sena — konverzacija arapskog jezika
38. Veladžić Ismet — filozofija, sociologija
39. Velić Ajten — turski

Profesori (predavači) koji predaju u školskoj 1982/83:

Ahmetagić Sabaheta, Afgan Kemal, Alihodžić Fatima, Dozić Ahmed, Hafizović Habiba, Hasanović Bilal, Jašarević Nermina, Karić Muhamed, Karalić Mahmud, Kovačević Ešref, Krajinić Halima, Kasumović Azra, Krečo Meliha, Mrahorović Muhamed, Mujalo Salih, Nikšić Mejra, Omerdić Muharem, Resić Idriz, Salihsahić Džemal, Skenderović Subhija, Šoše Zehra i Veladžić Ismet.

Što se studiralo i šta se studira?

Učenice koje su maturirale na osmogodišnjoj medresi od 1943. god. mogle su upisivati studij kao i one koje su završile druge srednje škole. Studirale su:

Farmaciju:

Kasumović Naziha

Medicina:

Alajbegović Aziza,
Dedović Behija.

Pravo:

Demirović Izeta,
Kučuk Asifa,
Hasanefendić Zumreta.

Orijentalistika:

Nurudinović Bisera,
Mušić Rabija,
Čaušević Halida,
Korkut Muniba,
Korkut Bisera.

VII generacija maturantica Ženske medrese ili I generacija današnje Medrese prošle godine imala je 20 svršenica. Sedam od njih upisalo je Islamski teološki fakultet: Avdić Safija, Bekto Aiša, Đedović Zumreta, Imamo vić Nezira, Jabučar Rabija, Karaman Hasija i Pojata Samija. Dvije su upisale vanredno: Srna Suada i Alibašić Hamida. Ostale su se zapošljavale kao muallime.

GAZI HUSREV-BEG MEDRESA FOR GIRLS in the period from 1933 till present-day

This work discusses the Gazi Husrefbeg Girl's Medresa in two periods, from 1933 till 1949 and from 1978 till present day, giving data for both periods.

It has been difficult to find authentic data about the period 1933-49, because a great many of the files have been lost. Many of these documents are to be found in the files of the Ulema medžlis, but only after they have been set in order.

Tabular statisticals about pupils and the names of places they come from show great interest in the school.

Because of the subjects taught at the Medresa, the pupils who completed it could to enroll any faculty. It was because the will of the wakif has been respected: »In Medresa should be taught also that which custom and the place demand«.

The teaching staff in the Medresa were mostly teachers who lectured also in the Boy's Medresa.

The Girl's Gazi Husrefbeg Medresa of today is considerably different in everything from the previous one, e. g. in its excellent working conditions, its organization of living of the pupils, because they are almost all boarders while in the previous medresa only the pupils who were not from Sarajevo boarded. Boarding provides the same conditions in education and upbringing and the same conditions of work.

The Girl's Medresa had a significant role in maintaining islamic thought and therefore it deserves further study.